

Συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις: Εργασία και απασχόληση σε επιλεγμένες χώρες

Εισαγωγή

Ο «συνεταιρισμός» ορίζεται συνήθως ως η επιχειρηματική οργάνωση η οποία ανήκει και ελέγχεται δημοκρατικά από τα μέλη της και λειτουργεί προς το συμφέρον των μελών της. Ως κοινωνική επιχειρήση νοείται γενικά η επιχειρηματική οργάνωση, η οποία, στο πλαίσιο της κοινωνικής της αποστολής, εργάζεται προς το συμφέρον της κοινότητάς της ή της ομάδας των πελατών της. Η εν λόγω μελέτη διερευνά τη συμβολή των ευρωπαϊκών συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων στη δημιουργία και τη διατήρηση των θέσεων εργασίας. Εντοπίζει τις κινητήριες δυνάμεις και τους φραγμούς στην αύξηση των θέσεων εργασίας, διερευνά τις συνθήκες απασχόλησης, αναλύει τα μέτρα στήριξης που είναι διαθέσιμα σε επιλεγμένα κράτη μέλη της ΕΕ και προτείνει δείκτες πολιτικής για την υποστήριξη των εν λόγω θέσεων εργασίας.

Πλαίσιο πολιτικής

Μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και ενώ τα ποσοστά ανεργίας εξακολουθούσαν να είναι υψηλά στην ΕΕ, οι συνεταιρισμοί εμφάνιζαν παρόμοια ή μεγαλύτερα ποσοστά επιβίωσης από εκείνα των «συνήθων» επιχειρήσεων. Οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις θεωρήθηκαν επίσης ως πιθανές πηγές καινοτόμων λύσεων για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις που έχουν προσδιοριστεί ως προτεραιότητες της ΕΕ: ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, ενίσχυση της περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης, έξυπνη ανάπτυξη, αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και δημιουργία προϋποθέσεων βιώσιμης ανάπτυξης.

Βασικά πορίσματα

Εξελισσόμενες μορφές συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων

Η μελέτη χρησιμοποιεί τον ορισμό της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης (ICA) για τον συνεταιρισμό και τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κοινωνική επιχειρήση. Ωστόσο, οι αντίστοιχοι νόμοι και ορισμοί διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Ο τομέας είναι δυναμικός λόγω της συνεχούς εμφάνισης νέων μορφών συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων.

Δεδομένα σχετικά με τον τομέα και τις επιδόσεις

Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι η Ιταλία διαθέτει τον μεγαλύτερο τομέα συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων. Ο αριθμός των συνεταιριστικών οργανώσεων και των οργανώσεων κοινωνικών επιχειρήσεων καθώς και ο αριθμός των θέσεων εργασίας ποικίλει σημαντικά μεταξύ των χωρών της περιπτωσιολογικής μελέτης. Επίσης οι διάφορες πηγές στοιχείων παρέχουν ποικίλα αριθμητικά στοιχεία.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία και τις απόψεις των εθνικών φορέων προκύπτει ότι οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν σημειώσει σχετικά καλές επιδόσεις μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση. Ωστόσο, οι συνολικές επιδόσεις των συνεταιρισμών και των κοινωνικών επιχειρήσεων και των συγκεκριμένων τύπων αυτών των οργανώσεων ποικίλουν μεταξύ των επιλεγμένων χωρών. Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί, ειδικότερα, έχουν γνωρίσει άνθηση.

Μέτρα στήριξης

Όλες οι χώρες στηρίζουν την ανάπτυξη συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων μέσω διαφόρων μέτρων. Το μεγαλύτερο μέρος αυτής της στήριξης αφορά χρηματοδοτική στήριξη, υποστήριξη για τη σύσταση νέων επιχειρήσεων και γενική επιχειρηματική βοήθεια. Ο αντίκτυπος των μέτρων στήριξης στην απασχόληση θεωρήθηκε ιδιαίτερα θετικός. Αν και η στήριξη που διατίθεται είναι μεγάλη, οι διαχειριστές των οργανώσεων που περιλαμβάνονται στην περιπτωσιολογική μελέτη συνήθως δεν είχαν πρόσβαση στη στήριξη αυτή. Αντί των επίσημων μέτρων στήριξης των επιχειρήσεων, οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις συχνά επιλέγουν να λαμβάνουν την ανεπίσημη υποστήριξη μέσω διαφόρων δικτύων.

Επίπεδα απασχόλησης

Στις οργανώσεις που συμμετείχαν στη μελέτη, οι θέσεις εργασίας παρουσίασαν αύξηση στις περισσότερες επαγγελματικές ομάδες και στις περισσότερες κατηγορίες καθεστώτος εργασίας. Αυτή η επιτυχία όσον αφορά τη διατήρηση και τη δημιουργία θέσεων εργασίας δεν φαίνεται να σχετίζεται με την οικονομική συγκυρία και την κρίση. Άλλοι παράγοντες φαίνεται να επηρεάζουν τις επιδόσεις στην απασχόληση, όπως το επίπεδο οργανωτικής καινοτομίας, η ποιότητα της διαχείρισης και η δημόσια χρηματοδότηση.

Η ποιότητα των θέσεων εργασίας βαθμολογήθηκε σε μεγάλο βαθμό ως υψηλή από τους εργαζομένους στις υπό μελέτη οργανώσεις, τόσο σε απόλυτες όσο και σε σχετικές τιμές. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ποιότητα των θέσεων εργασίας τείνει να αποτελεί τον γενικό στόχο των εν λόγω οργανώσεων.

Μικρή διαφορά προέκυψε όσον αφορά τη δημιουργία θέσεων εργασίας ή την ποιότητα μεταξύ των δύο τύπων οργάνωσης. Οι εσωτερικοί παράγοντες συνέβαλαν στις θετικές οργανωτικές επιδόσεις, όπως: δομές και διαδικασίες διακυβέρνησης και εσωτερικής λήψης αποφάσεων· επανεπένδυση των κερδών· προτεραιότητα στις θέσεις εργασίας σε σχέση με τους μισθούς και το κέρδος· μακροπρόθεσμη προσέγγιση· κοινές αξίες των εργαζομένων και, σε πολλές περιπτώσεις, και των πελατών.

Παράγοντες που επηρεάζουν την απασχόληση

Η δημιουργία και η διατήρηση των θέσεων εργασίας εξαρτάται από την εμπορική επιτυχία, η οποία αντικατοπτρίζει την ικανότητα των οργανισμών να ανταγωνίζονται στις υφιστάμενες αγορές, να μετακινούνται σε νέες αγορές και να αναπτύσσουν και να βελτιώνουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που παρέχουν. Η καινοτομία ήταν η συχνότερα αναφερόμενη κινητήρια δύναμη της απασχόλησης, ακολουθούμενη από τη διατήρηση των υφιστάμενων αγορών και πελατών και την επέκταση σε νέες αγορές ή την προσέλκυση διαφορετικών τύπων πελατών. Οι διαχειριστικές δεξιότητες και ικανότητες αναφέρθηκαν επίσης ως σημαντικές κινητήριες δυνάμεις.

Οι περικοπές στη δημόσια χρηματοδότηση αποτέλεσαν εμπόδιο, τόσο από άποψη μείωσης των διαθέσιμων πόρων όσο και από άποψη αύξησης της ανταγωνιστικότητας στις διαδικασίες διαγνωνισμών. Παρόλο που η χρηματοπιστωτική κρίση είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια θέσεων εργασίας σε ορισμένους οργανισμούς, δημιούργησε και ευκαιρίες τις οποίες πολλές οργανώσεις κατάφεραν να αξιοποιήσουν.

Δείκτες πολιτικής

Τα πορίσματα της μελέτης αυτής δείχνουν ότι οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν και όντως επιτυγχάνουν θετικά αποτελέσματα στον τομέα της απασχόλησης, παρέχοντας επίσης καλές θέσεις εργασίας. Φαίνεται πως επιτυγχάνουν τον στόχο αυτό ενσωματώνοντας τις πρακτικές ανθρώπινου δυναμικού τις οποίες ακολουθούν πολλές «συνήθεις» επιχειρήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις συμβάλλουν σημαντικά στην ευόδωση των πολιτικών φιλοδοξιών της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» της ΕΕ για βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, καθώς και για δίκαιες συνθήκες εργασίας. Οι φιλοδοξίες αυτές προσδιορίζονται στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Τα στοιχεία καταδεικνύουν την ανάγκη στήριξης και προώθησης των συνεταιρισμών και των κοινωνικών

επιχειρήσεων σε ενωσιακό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ως φορέων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους:

- **Συνεχής γενική υποστήριξη πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Κοινοβούλιο**
- **Καλύτερη στόχευση της ειδικής στήριξης** Ενδέχεται να μην απαιτούνται περισσότερα μέτρα στήριξης, αλλά η έκταση των συμβουλών σχετικά με τη σύσταση νέων επιχειρήσεων και των γενικών επιχειρηματικών συμβουλών παρουσιάζει ανομοιομορφίες στα κράτη μέλη της ΕΕ. Επίσης, η προβολή και η εστίαση της υφιστάμενης στήριξης θα μπορούσαν να βελτιωθούν.
- **Προβολή του τομέα στις δημόσιες οργανώσεις** (για παράδειγμα, οργανισμοί τοπικής οικονομικής ανάπτυξης) και στους ιδιωτικούς φορείς (π.χ. τράπεζες) που επικεντρώνονται στην ενθάρρυνση και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης
- **Κατανόηση, μέσω περαιτέρω έρευνας, των λόγων για τους οποίους οι συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις δεν λαμβάνουν μεγαλύτερη στήριξη,** ιδίως τη στήριξη που προβλέπεται ειδικά για τον τομέα αυτόν. Τα ανεπίσημα δίκτυα υποστήριξης θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως δίσταλος για τη μεγαλύτερη απορρόφηση της στήριξης.
- **Προώθηση των ρητών κοινωνικής αξίας σε δημόσιους διαγωνισμούς** και όχι των ρητών που αφορούν το χαμηλότερο κόστος, προκειμένου να μειωθούν οι πιέσεις όσον αφορά την ποιότητα της εργασίας
- **Προώθηση του τομέα ως εναλλακτική λύση στις δημόσιες υπηρεσίες** και ενθάρρυνση των συνεταιρισμών και των κοινωνικών επιχειρήσεων να συμμετέχουν σε διαγωνισμούς για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών
- **Ενσωμάτωση του τομέα στην επιχειρηματική εκπαίδευση** και στην εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα, ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους νέους για κάνουν συνειδητές επιλογές όσον αφορά την είσοδό τους στον τομέα αυτόν, τόσο ως επιλογή σταδιοδρομίας όσο και ως επιχειρηματική ευκαιρία.
- **Στήριξη της ανάπτυξης δεξιοτήτων διαχείρισης** στους συνεταιρισμούς και στις κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα καθώς και στο πλαίσιο της κατάρτισης σε θέματα διοίκησης επιχειρήσεων η οποία παρέχεται από τις επιχειρήσεις/οργανισμούς τοπικής οικονομικής ανάπτυξης.
- **Οι εργασίες που διεξάγει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποτελέσουν τη βάση ώστε να διευκρινιστούν τα είδη και οι μορφές συνεταιρισμών και κοινωνικών επιχειρήσεων.** Έτσι θα καταστεί δυνατή η συλλογή καλύτερων δεδομένων για την παρακολούθηση της ανάπτυξης και του αντικτύπου του τομέα.
- **Βελτίωση των στατιστικών στοιχείων για τον τομέα,** προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάλυση και η σύγκριση μεταξύ των χωρών και να καταστεί δυνατή η αξιόπιστη ανάλυση πολιτικής

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση *Cooperatives and social enterprises: Work and employment in selected countries* (Συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις: Εργασία και απασχόληση σε επιλεγμένες χώρες) διατίθεται στη διεύθυνση <https://eurofound.link/ef18043>

Υπεύθυνη έρευνας: Stavroula Demetriadis

information@eurofound.europa.eu